

OSMAN BALCIĞİL

EN HÜZÜNLÜ EYLÜL

DESTEK YAYINLARI: 1294
EDEBİYAT: 400

OSMAN BALCIĞİL / EN HÜZÜNLÜ EYLÜL

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşın
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Edtör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Temmuz 2020 (7.000 Adet)
8.-15. Baskı: Ağustos 2020
16.-18. Baskı: Eylül 2020
19.-20. Baskı: Ekim 2020
21.-22. Baskı: Kasım 2020
23.-24. Baskı: Haziran 2021
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-875-6

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

OSMAN BALCIĞİL

ELA GÖZLÜ PARS CELİLE VE YÜŞİL MÜREKKEP'İN YAZARINDAN

EN HÜZÜNLÜ EYLÜL

*İstanbul'da hiçbir Eylül, 1955'inki kadar hüzünlü olmayacaktı.
Kadim kent "talih"ine Suzan'ı da ortak edecekti üstelik...*

Dixi et salvavi animam meam.*
Söyledim ve ruhumu kurtardım.

* İlk kez kim tarafından ve ne zaman söylendiği kesin değil. MÖ 500 yılına Ezeziel'in kitabına kadar götürülenler de var, 354-430 yılları arasında yaşayan Hippolu St. Augustine diyenler de. Martin Luther King'in kullandığı biliniyor. Karl Marx da *Gotha Programının Eleştirisi*'nin sonuna eklemişti.

Yazar Hakkında

1955'te İstanbul'da doğdu. Ekonomi eğitimi gördü. Ulusal dergi, gazete ve televizyonların haber bölümlerinde muhabir, editör, yönetici olarak otuz yıla yakın çalıştı. Pek çok ödül aldı. Latin Amerika'da yaptığı çalışmayla, 1988 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından "Yılın Gazetecisi" seçildi. Sürekli Basın Kartı sahibi.

www.osmanbalcigil.com

Çalışmaları:

Birikim Yayınları, 1977-1980: Yayınevi yöneticisi.

İletişim Yayınları, 1980-1983 Yazar ve editör: *Yeni Gündem*, *Video Sinema*, *Tarih ve Toplum*, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*.

Cumhuriyet gazetesi ve *Cumhuriyet Dergi* 1983-1985: Yazılar, Röportajlar ve *Oxford Mektupları*.

Hürriyet, *Hürriyet Pazar* ve *Tempo* dergisi, 1986-1988: Yazar, editör.

Hürriyet Production, 1989 Araştırmacı, yapımcı, koordinatör: *Hodri Meydan*, *Tele-Vizyon*, *Tempo*, *Basın Kulübü* programları.

Show TV, 1993 Haber Müdürü, *Baş Sayfa* programı yapımcısı.

ATV, 1994 Haber Programları Genel Koordinatörü, *Üçüncü Sayfa*, *41 Dakika* programlarını hazırladı ve sundu.

Kanal 6, 1996 Haber Dairesi Başkanı.

Star TV, 1996 Haber Müdürü, *Kırmızı Koltuk*, *Osman Balcigil ile Gece Hattı*, *Dobra Dobra* programlarını hazırladı ve sundu.

HBB TV, 1997-2000 Haber Dairesi Başkanı, Anchorman, *Şeytanın Avukatı* programını hazırladı ve sundu.

Ottoman Medya, 2000-2013 Kurucu ortak.

Araştırma Kitapları:

Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü ve Ölüm Cezası,
Birikim Yayınları

1960 Anayasası Üzerine, Birikim Yayınları

İdamın Günlüğü, Onur Yayınları

Toplum: Layığı Bu Değil, Haziran Yayınları

Latin Amerika'nın Atar Damarları, Belge Yayınları

50 Maddede Ezoterizm, Karakarga Yayınları

Romanları:

Ters Kanatlı Şahin, Destek Yayınları

Bilginin Efendisi, Destek Yayınları

Zerdüşt'ün Sırrı, Destek Yayınları

Dante'nin İstanbul Cehennemi, Destek Yayınları

Pisagor Tepkisi, Destek Yayınları

Mason Locası'nda Aşk ve Kılıç, Destek Yayınları

53. Risale, Destek Yayınları

Ela Gözlü Pars: Celile, Destek Yayınları

Yeşil Mürekkep, Destek Yayınları

İpek Sabahlık, Destek Yayınları

Nefesi Tutku Olan Kadın Afife Jale, Destek Yayınları

Putlar Yıkılırken, Destek Yayınları

Denemeleri:

Karanlık Oda, Karakarga Yayınları

Suzan boyası iyiden iyiye dökülmüş eve, az önce içinden çıkmış olduğu ruh haliyle son kez bakmış olduğunu biliyordu.

Az sonra arkasını döneceği çatı balkonuna, Yorgo'nun bir daha asla çıkamayacağına ikna olması hiç de kolay olmamıştı.

Balkonun ve evin beyaza boyalı olduğu yıllara geri döndü, beş yıl öncesine kadar süren şiirsi zaman dilimini bir filmi izliyormuş gibi zihninde canlandırdı.

Geçen beş yıl içinde gözlerindeki fer, tenindeki ışık, saçlarındaki fosfor nasıl yok olmuşsa, Yorgoların evi de onlara keza sararmış, solmuştu.

Salonun deniz tarafında bulmacasını çözmekte olan Leman Hanım "Beş harfli ilimiz, üçüncü harf 'n' " deyince, Suzan düşüncelerine son noktayı koydu.

O menhus 1955 Eylül'üne kadar iyi bir ressam olan Leman Hanım, malum olaylardan sonra bir daha elini fırçalarına, boyalarına sürememişti. Bir daha ne sergi açmış ne de resim yapmıştı. Bulmaca çözmeye de resim yapmayı hayatından çıkarttığı için başlamıştı zaten.

Suzan annesinin bulmaca çözdüğü masaya "Bulabildin mi?" diyerek yaklaştı.

Leman Hanım kızının sesinin normalden farklı çıktığını hissetti.

"Bulamadım. Vazgeçtim zaten çözmekten. Yeni İstanbul'un bulmacaları oldum olası zordur."*

* *Yeni İstanbul'u* ilk kez 1918'de Abdullah Cevdet yayımladı. Kısa bir süre sonra kapanan gazete 1949'da tütün tüccarı Habib Edip Törehan tarafından tekrar yayımlanmaya başladı. 1964'te Kemal Uzan'a satılan gazetenin adı 1973'de değişti, *İstanbul* oldu.

Suzan aldığı cevap üzerine masanın öteki tarafına geçti, annesinin karşısındaki sandalyeye oturdu, kendisinden beklenmeyecek bir enerjiyle gazeteyi önüne çekti, kalemi aldı ve beş harfli ilden başlayarak çözülmemiş ne kadar soru varsa hepsini çözdü.

“İhtilal karşıtı gazeteni yendim!”

Suzan, az önce önüne çektiği Yeni İstanbul’u tekrar annesinin önüne sürdü, ayağa kalktı, kapıyı çekip salondan çıktı.

Leman Hanım kızının haline çok sevindi. Suzan merdivenlerden eski günlerde olduğu gibi hızla odasına çıkarken ayağa kalktı, eski zamanlarda olduğu gibi ellerini beline koydu, iyice düşündü. Durumdan eşini haberdar etmeliydi. “Umarım yanılmıyorumdur” diye söylenerek telefonun durduğu etajere doğru hareketlendi.

Genç kadın Heybeli, Kınalı, Burgaz ve Kaşık Adası’nu resim gibi gören odasının kapısını kararlı bir biçimde açtı.

Çektiği acı nedeniyle epeydir aldırmadığı muhteşem manzarayı yine es geçti, çalışma masasına oturdu, çekmecelerde ne var ne yoksa çıkartmaya koyuldu.

Kısa sürede çekmeceleri tümüyle boşaltmış, masanın üstüne ve tüm odaya yaymıştı.

Etrafa şöyle bir göz attıktan sonra bu kez de gardıroba yöneldi. Orta büyüklükte bir valizi itildiği köşeden aldı, yere koydu, açtı ve içindekileri teker teker gözden geçirerek tasnif etmeye başladı.

Uzun tasnif işlemini sürdürürken, İstanbul Radyosu’nun ana haber bültenini kaçırmamak için sürekli olarak saatini kontrol edecekti.

Neler yoktu ki çekmecelerden ve valizden çıkanların içinde!

Kara kaplı bir Ece Ajandası, eski biletler, bütün olarak bir kenara konulmuş gazeteler, zamanında sevgili arkadaşı Çetin tarafından kesilip tarih atılarak kendisine verilmiş kupürler, İstanbul Valiliği'nde çalıştığı dönemden kalma kimileri "hizmete özel" yazılar.*

Suzan gruptandığı evrakı aralarına boş kâğıtlar koyarak masasının bir köşesine yerleştirirken "Evrakı-ı metrukem düzene girdi" diye söylendi. Ardından, yüzüne acı bir tebessüm yerleştirdi.

"Artık kullanılmayan yazı çizi" manasına geldiği gibi, "ölmüş insanlardan kalan evrak" için de yapılan bu tanım, Suzan'ın nefes aldığı ama yaşamadığı geçen beş yılına pek uygun düşmüştü.

Birkaç saat önce, Yorgo'nun yaşadığı çatı katına bakarken ani bir kararla yeniden hayata başlamıştı genç kadın. Tam da o anda, sanki sihirli bir değnek dokunmuş, eski Suzan'ı öldürmüş, küllerinden yepyeni bir Suzan doğmuştu.

Bundan böyle, geçen birkaç saat boyunca tasnif ettiği her şey, "eski Suzan"a dair bir materyal demetinden ibaret kalacaktı.

Bakımsız tırnaklarını avuçlarına geçirirken "Aksi takdirde başa çıkamam!" diye söylendi.

Genç ama yıpranmış kadın, tam da böyle olsun diye eski Suzan'ın dolmakalemine yeniden mürekkep doldurmadı. Yeni bir kalem ve mürekkep alma zamanı gelmişti.

* Ece Ajandası, Afıtap Mağazası'nın sahibi Mehmet Sadık Kâğıtçı tarafından 1910 yılında üretilmeye başladı. Üçüncü kuşak tarafından üretimi sürdürülüyor. Ajandanın ismi, Mustafa Kemal Atatürk'ün ilk dünya güzelimiz Keriman Halise soyadı olarak "Ece"yi vermesine dayanıyor. "Ece"nin, Mehmet Sadık Bey'in ailesi için başka bir anlamı daha var. Bu acıklı aşk hikâyesini merak edenler, firmanın web sitesinden okuyabilirler.

*Kokularını belli belirsiz de olsa muhafaza eden silgilerini bir gazete parçasına sardı. Muhtelif uzunluklardaki kurşunkalemle-
rini ve bir tarafı kırmızı öteki tarafı mavi kalemlerini açmayı dü-
şünmedi bile.*

*Tel zımba ve delik açma makinesinin kenarından kendisine
gülümseyen, canı gibi sevdiği kollu kalemıraşı da kullanma-
yacaktı.*

*Sonra bu düşüncesine bir şerh koyması gerektiğine karar verdi.
“En azından işimi tamamlayana kadar” diye söylendi.*

*Son olarak bütün kırtasiye malzemelerini bir ayakkabı kutusu-
na koydu, gardırobunun uzak bir köşesine itti.*

Kırtasiyecinin vitrininde gördüğüm kollu kalemtırışın hoşuma gittiğini çoktan unutmuştum. On sekiz yaşına girerken verdiğim partide, onun getirdiği hediye paketinden çıkınca nasıl da sevinmişim. Hemen boynuna sarılmış, kulağına “Benim sevgili papazım” diye fısıldayıp teşekkür etmişim.

Tabii ki söylememiştim Yorgo’ya, bir gün aile içinde konuşulurken bu lakabı ona babamın taktığını. Zavallı sevgilim, hayatı boyunca bu sözlerin bana ait olduğunu düşünmüş olmalıydı.

Aslında, sadece yalnız kaldığımız zamanlarda ve o da peşimden koşsun, yakalamaya çalışsın diye “Benim sevgili papazım” derdim o kadar. Ah Yorgo, şimdi burada benimle olsan, kulağına yine “Benim sevgili papazım” diye fısıldasam.

Tıpkı kalemtırış gibi, hiçbir şeyi unutmaz ve asla es geçmezdi sevgili Yorgo.

O doğum günümde, kalemtırışı sevdiğimi unutmadığı için verdiğim öpücük çok ama çok utandırmıştı canımın içini. Birçok kız ve erkeğin arasında, yanağından da olsa öpülmek hiç mi hiç hoşuna gitmemişti Yorgo’nun. Neyse ki annem tam da o anda, üzerinde mumlar yanan doğum günü pastamla girmişti salona.

Arkadaşlarımın hep bir ağızdan geleneksel şarkıyı söylemeye başlamasıyla, kollu kalemtırışa gösterdiğim ilgi de Yorgo’nun mahcubiyeti de unutulup gitmişti.

Benden sadece bir yaş büyüktü Yorgo.

Dame de Sion'u* o yıl bitirmiş, idari ilimlere kaydımı o günlerde yaptırmıştım. Bu da İstanbul Üniversitesi'nde okuyacağım anlamına geliyordu. Keyfim çok yerindeydi anlayacağınız gibi.

Öyle ya, liseyi yeni bitirmiş, hariciyeci olma hayaliyle yanıp tuşan minicik bir çocuktum ne de olsa.

Yorgo Heybeliada Ruhban Okulu'nu** benden bir yıl önce bitirmiş, İstanbul Üniversitesi'nin Tarih Bölümü'nde okumayı seçmişti.

Keyfime keyif katan öteki önemli neden de buydu. Aynı üniversitede okuyacaktık canımın içiyle.

Onun ruhban eğitimine devam etmek istememesi üzerine “Biliyordum böyle olacağını” demişti sahiden öngörülü bir adam olan babam. Arkadaşımın eczacı olan babasının sonunda galip geleceğini önceden tahmin etmiş olmalıydı.

Üniversiteye kayıt yaptırmak üzere birlikte İstanbul'a inerken “Neden devam etmedin ruhbanlık eğitimine?” diye sormuştum Yorgo'ya.

“Din adamı değil öğretmen olmak istedim. Biliyorsun tarihi çok seviyorum ve doğru anlatılmadığını düşünüyorum. Çocuklar doğrusunu benden öğrensinler istiyorum.”

“Nasıl yani?” diye üstelemiştim o böyle kestirmeden gidince.

“Ruhban okulunda okurken, gerçekte olmuş olanlarla anlatılanlar arasındaki farkı daha iyi kavradım. Ne hikmetse, herkes

* 1856 yılından bu yana Fransızca eğitim veren Notre Dame de Sion Türkiye'nin ilk kız lisesi olma özelliği taşır. Okul 1971 yılında ilkokul bölümünü, 1972 yılında yatılı kısmını kapattı. 1989'dan bu yana rahibeler tarafından yönetiliyor. İlk kez 1996-1997 döneminde erkek öğrenci aldı.

** 1844 yılında, Ortodoks âlemine din adamı yetiştirmek üzere kuruldu. 1923 yılına kadar Yüksek Ortodoks Teoloji Okulu adını taşıdı. 1971'de statüsü değiştirilip Türk üniversitelerinden birine bağlanması istenince kapandı. Tedrisat yaptığı süre içinde bin civarında mezun verdi. Bunlardan on ikisi İstanbul Patriği seçildi.

olup biteni kendi cephesinden anlatıyor. Böyle olunca, tarih politikaya ve çıkarlara alet edilmiş oluyor.”

O gün bu söylediklerinin ne kadarını anladım bilmiyorum ama yıllar çok çabuk geçecek, Yorgo'nun neden tarihçi olmaya çalıştığını daha iyi kavrayacaktım.

Galata Köprüsü'nün altında vapurdan atlayıp merdivenleri çıkarken “Çok heyecanlıyım!” dediğimi hatırlıyorum.

Yorgo, aradan dünya kadar zaman geçtikten sonra ancak Mercan Yokuşu'nu tırmanmaya başladığımızda “Ben de heyecanlanmıştım. Karar vermem zor olmuştu” diyerek karşılık vermişti sözlerime.

Böyleydi işte Yorgo. Düşünmeden, aklına sahiden yatırmadan ne başkasını yargılar ne de yorum yapardı. Bu defa da kural aynı şekilde işlemiş, benim çocukça ettiğim iki kelime üzerine on dakika kadar düşünmüştü canımın içi.

“Neden?” dedim Yorgo'nun zor karar verdiğine dair sözleri üzerine.

“Meslek seçmek kolay bir iş değil. Heybeliada'da eğitim gördüğüm dört yıl boyunca, kendi kendime durmaksızın dinle ilgili çalışmak isteyip istemediğimi sordum. Bir tarafta dini en yoğun biçimde yaşayan hocalarım, öteki tarafta tam bir hayat adamı olan, bir insanın nasıl olup da ruhban sınıfı içinde yer alabileceğine akıl erdiremeyen babam...”

İstanbul Üniversitesi'nde kayıt işlemlerimi çabucak tamamlamış, o muhteşem kapıdan iki üniversiteli olarak çıkmıştık.

Yorgo saatine bakıp “Adaya giden ilk vapura yetişmek istiyor musun?” diye sormuştu. Ses tonundan bir planının olduğu anlaşılıyordu.

“Yooo, ne yapacağız peki?”

“Alkazar Sineması’nda* *Madam Bovary*** oynuyor. Kitabını beğendiğini hatırlıyorum. 15.00 seansına yetişirsek adaya çok geç kalmadan döneriz.”

Şahane bir fikirdi bu. Flaubert bayıldığım bir yazardı. *Madam Bovary* ise Fransız edebiyatının en önemli başyapıtlarından biriydi.

“Çok istiyorum!” diye adeta inlediğimi hatırlıyorum.

“O zaman biraz hızlanalım. Beyazıt’tan Taksim’e dolmuşlar kalkıyor.”

Koşmaya başlamıştık bile.

Dolmuşta Yorgo benim sadece bir romanda okuduğum *Madam Bovary*’yi ete kemiğe büründürmeye başladı.

Romanın, kasaba doktoruyla evlenen hayalperest kadının büyük mücadelesini anlattığını ben de biliyordum.

Orta sınıftan olmayı kabullenemeyen, üst sınıfa atladığında mutluluğu yakalayabileceğini zanneden, bu yolda büyük savruluşlar yaşayan *Madam Bovary*’nin hayatını anlatan romanın asıl meselesinin ne olduğunu, Yorgo anlatınca anladım. Meğerse, Fransa’da palazlanmaya başlayan burjuvazinin kıyasıya eleştirisiymiş. Kitap, kadına toplumsal hayat içinde biçilen role karşı da çok ciddi bir eleştiriymiş.

* İstiklal Caddesi’nde, 1923 yılında Electra Sineması olarak açıldı. Adı sonradan Alkazar olan sinema 1990’larda üç salonla hizmet verdi. 2010 yılına kadar açık kaldı. Muhteşem bir giriş kapısı vardır.

** Gustave Flaubert tarafından 1856’da yazılıp 1857’de basılan, ilk çağdaş gerçekçi roman. Büyük yankı yaptı. Tüm zamanların en iyi on kitabı listesinde yer alır.

Ne yalan söyleyeyim, kitabı okurken, sanki her şey hayatın normaliymiş gibi gelmişti bana. Sadece bana mı? Kuşkusuz hayır. Bana soracak olursanız, Fransız edebiyatı dersime giren hocam ve bütün arkadaşlarım için de aynı durum geçerliydi.

Oysa Gustave Flaubert'i ölümsüz kılan, toplum içinde kadınla erkeğin karşılıklı pozisyonlarını büyük gözlem kabiliyetiyle ele almış olmasıydı. Yazar bu sayede sıradan bir romancı olarak kalmamış, unutulup gitmemişti. Tersine, *Madam Bovary* ile devleşmiş, dünya döndükçe hatırlanmaya hak kazanmıştı.

Yorgo düşüncelerini art arda sıraladıktan sonra, yorumunu “Bana kalırsa, toplumsal ahlakın en iyi irdelendiği roman” diyerek noktalamıştı. Şaşkınlığımı şöyle ifade etmiştim canımın içine:

“Bir de papaz okulunda okumasan kim bilir nasıl analiz edecektin *Madam Bovary*'yi!”

Bu sözlerime karşılık vermek için de epey düşünmüştü Yorgo.

“Aslında en doğru yerdeydim. Bağnazlığı, bağnazlığın bataklığından daha iyi nerede hissedebilirsiniz?”

Alkazar'a doğru koşarkenki halimizi şimdi de hatırlıyorum, nefesim kesiliyor.

Sinema salonuna girer girmez *Madam Bovary*'nin dünyasına, 1856 yılının Fransa'sına doğru yolculuğa çıkmıştık.

Senaryosu Robert Ardrey tarafından yazılan filmde, yönetmen koltuğunda Vincente Minelli oturuyordu. Filmin başrollerini Jennifer Jones, Van Heflin, Lois Jourdan paylaşmışlardı.

İki saat sonra, saat 17.00 sularında İstiklal Caddesi'ne adım attığımızda, filme dair ilk soru Yorgo'dan gelmişti.

“Kitabı mı daha iyiydi, filmi mi?”

Zor bir soruydu Yorgo'nun sorduğu. Tabiatıyla kitap muhteşemdi.

“Filmde kitabı tam olarak bulamadığımı söylemeliyim. Öte yandan karakterleri, mekânları, dönemi gözümde canlandırmakta büyük katkısı oldu.”

Cevabım Yorgo'nun hoşuna gitmiş olmalı ki onaylar mahiyette başını sallamıştı.

“18.30 vapuruna yetişmek için çok da acele etmemiz gerekiyor. İstersen İnci'de birer profiterol yiyebiliriz.”

Profiterollerimizi yerken ve sonra yol boyu *Madam Bovary*, daha çok da Flaubert üzerine konuşmuştuk.

Bir insan, içinde yaşadığı toplumu bu kadar ağır bir biçimde eleştirebilir miydi?

Eleştirebiliyormuş demek ki!